

Projekt V3-1901- Merila za dodeljevanje simbola za dodatno označevanje živil z ugodnejšo prehransko sestavo

Usklajevanje meril za prostovoljno dodatno označevanje živil z nacionalnim simbolom varovalnega živila

1. Uvod

Tako v Sloveniji kot mnogih drugih razvitih državah predstavljajo kronične nenalezljive bolezni najpogostejši vzrok za prezgodnjo umrljivost. Mnoge so tesno povezane s prehrano, ki lahko deluje bodisi kot dejavnik tveganja, bodisi kot zaščitni dejavnik, ki krepi zdravje in izboljša kakovost življenja. V povezavi s tem je pomembno, da je potrošnik sposoben hitro prepoznati živila, ki imajo ugodno hranilno sestavo.

Potrošnik ima pravico, da na podlagi verodostojnih podatkov oceni, ali je neko živilo zanj primerno. Pri izboru predpakiranih živil so mu pri tem v pomoč podatki na označbi živila, predvsem ime živila, seznam sestavin in podatki o hranilni vrednosti. Z izborom živil se prebivalci kot potrošniki srečujemo vsakodnevno, proces izbora pa vključuje zapletene odločitvene procese. Ponudba živil na tržišču je zelo pestra; znotraj posameznih kategorij je veliko različnih živil - tako z bolj ali manj ugodno hranilno sestavo.

Označbe živil naj bi potrošniku omogočale čim hitrejšo in čim lažjo izbiro živil, lahko pa mu tudi pomagajo razlikovati tovrstna živila in s tem vplivajo na njegovo izbiro in posledično na preskrbljenost s hranili. Nacionalni program o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025 (Dober tek Slovenija) predvideva možnost vzpostavitve prostovoljnega označevanja živil s posebnim simbolom, ki bi potrošnikom olajšala izbor živil z najugodnejšo hranilno sestavo, skladno z uveljavljenimi prehranskimi priporočili. Zamišljeno je, da bi že uveljavljen simbol varovalnega živila (ki ga podeljuje Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije) prešel na nacionalno raven.

Predvidene **značilnosti nacionalnega simbola varovalnega živila** so

- označevanje bi z ustreznim prehodnim obdobjem nadomestilo uporabo obstoječega simbola varovalnega živila (ki ga podeljuje Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije)
- Uveljavljanje simbola med prebivalci bi podpirali tako država kot vsi relevantni deležniki
- Pravico uporabe nacionalnega simbola na vseh živilih, ki bi izpolnjevala enotna merila uporabe simbola
- Raba znaka bi bila za podjetja povsem brezplačna, bi pa podjetja morala razpolagati z dokazi, da izpolnjujejo merila za uporabo znaka
- Nadzor nad ustrezno uporabo simbola bi izvajale državne inšpekcijske službe
- Za lažšanje nadzora in kot možnost dodatne promocije bi bil lahko vzpostavljen nacionalni register, v katerega bi nosilci živilske dejavnosti vpisali živila, na katerih uporabljajo simbol

Ker so predhodne raziskave pokazale interes za tovrstno dodatno prostovoljno označevanje živil, **Ministrstvo za zdravje** financira izvajanje projekta V3-1901 »Merila za dodeljevanje simbola za dodatno označevanje živil z ugodnejšo prehransko sestavo«, ki ga izvajata **Nacionalni inštitut za javno zdravje** in **Inštitut za nutricionistiko**. Projekt naslavlja pomemben izziv, ki ga je potrebno razrešiti za uspešno vzpostavitev nacionalnega simbola varovalnega živila - vzpostavitev kriterijev uporabe simbola. Živila, označena z verodostojnimi simboli so za potrošnike privlačnejša in lahko predstavljajo pomemben element označbe, ki jim je v pomoč pri odločitvi za nakup. Tudi izven Slovenije je v uporabi vrsta takšnih simbolov, ki se uporabljajo predvsem na sprednji strani embalaže živila oz. v osrednjem

vidnem polju. Merila za dodelitev takšnih simbolov morajo biti skladna s prehranskimi smernicami, upoštevajoč javnozdravstvene vidike, hkrati pa morajo naslavljati tudi pričakovanja oziroma potrebe potrošnikov. Ker gre za prostovoljno označevanje živil, so tovrstne sheme možne le, če so tudi v interesu nosilcev živilske dejavnosti.

V okviru projekta naslavljamo sledeče cilje: opredelitev ključnih parametrov, ki jih je potrebno upoštevati pri vzpostavitvi kriterijev za prostovoljno označevanje s simbolom varovalnega živila; določitev meril za dodeljevanje simbola za dodatno označevanje živil z ugodnejšo prehransko sestavo ter njihovo usklajevanje z deležniki, ter preverjanje delovanja predlaganih meril na reprezentativnem vzorcu živil iz tržišča.

2. Delovni osnutek meril za usklajevanje z deležniki

V okviru projekta so bili izvedeni posvetovalni sestanki z različnimi deležniki, ki so nam omogočili pripravo predlaganih meril za prostovoljno označevanje živil s simbolom varovalnega živila. Pri tem smo upoštevali s strani deležnikov izpostavljene zadržke, da bi morala biti shema enostavna, hkrati pa prilagodljiva za ožje skupine živil. Upoštevali smo predloge, da se pri kategorizaciji upošteva nacionalno prilagojene Smernice¹ Svetovne zdravstvene organizacije (SZO), ki temeljijo na carinskih tarifnih oznakah. Upoštevali smo tudi predloge, da bi nacionalna merila morala izhajati iz ustrezno prilagojenih meril obstoječega simbola varovalnega živila, pri prilagoditvah pa smo upoštevali usmeritve Nacionalnega programa o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025 in Smernice. Pri usklajevanju meril je potrebno upoštevati, da je nacionalni simbol mišljen ne le kot identifikator izboljšane (reformuliranega) živila, temveč za označevanje ožje skupine živil z najbolj ugodno hranilno sestavo v svojih skupinah. V posamezni kategoriji bi torej merila moral izpolnjevati le manjši del živil.

Poudariti je potrebno tudi, da primerljivi sistemi prostovoljnega označevanja živil omogočajo uporabo tovrstnih simbolov le na nekaterih skupinah živil, na drugih pa ne. Uporaba simbola varovalnega živila na nekaterih skupinah živil (npr. slaščicah, sladoledih,...) javno-zdravstveno namreč ni sprejemljiva, saj bi to lahko spodbujalo potrošnjo izdelkov v teh skupinah, hkrati pa bi na ta način ogrozili verodostojnost sheme in zaupanje potrošnikov, brez katerega shema ne more biti uspešna. Predlog sheme (izbor skupin živil) zato temelji na sistemu obstoječega simbola varovalnega živila, in ga dograjuje z nekaterimi ožje opredeljenimi in dodatnimi skupinami živil. Merila za posamezna hranila prav tako temeljijo na sistemu obstoječega simbola varovalnega živila, pri prilagoditvah pa smo se poslužili tudi posameznih določil Smernic.¹

V spodnjih splošnih pogojih in Tabeli 1 je predstavljen delovni osnutek meril za prostovoljno dodatno označevanje živil z nacionalnim simbolom varovalnega živila.

Splošna merila:

Živilo je lahko označeno, predstavljano ali oglaševano s simbolom varovalnega živila, če:

- živilo v obliki, kot se prodaja, izpolnjuje merila, določena v Tabeli 1;
- pri proizvodnji živila niso bili uporabljeni aditivi iz skupine sladil;
- pri proizvodnji živila niso bila uporabljena sintetična barvila, kot so npr. oranžno FCF (E 110), kinolinsko rumeno (E 104), karmoizin (E 122), rdeče AC (E129); tartrazin (E 102); rdeče R4 (E 124); spodbuja se predvsem doseganje ustreznih senzoričnih lastnosti z uporabo rastlinskih izvlečkov;

¹ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZ/DOKUMENTI/Preventiva-in-skrb-za-zdravje/Varovanje-in-krepitev-zdravja/prehrana-in-telesna-dejavnost/prehranske-smernice-oglasovanje_072016.pdf

- ko gre za predpakirano živilo, morajo biti označeno s podatki o hranilni vrednosti;
- ko gre za predpakirano živilo, morajo biti morebitni uporabljeni aditivi v seznamu sestavin označeni s polnim imenom in ne (le) z E številko;
- ko gre za predpakirano živilo, mora odgovoren nosilec živilske dejavnosti pred začetkom uporabe simbola predmetno živilo vpisati na javni seznam varovalnih živil
- Če je bilo živilo označeno s simbolom varovalnega živila, ki ga je podelilo Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije do 31.12.2021, so lahko ne glede na izpolnjevanje prenovljenih pogojev takšen simbol uporablja na živilih, ki so proizvedena do 31.12.2023.

Tabela 1: Merila za prostovoljno označevanje, predstavljanje in oglaševanje živil s simbolom varovalnega živila

Skupina živil	Dodatna razdelitev skupine (kjer je potrebno)	Povzetek obstoječega stanja (SVŽ: simbol varovalnega živila)	Predlog meril nacionalne sheme (količine na 100 g oz. mL živila)	Opombe
PREDPAKIRANA ŽIVILA/WHO				
4b) mleko, mlečni napitki		☐ živilo mora ustrezati vsaj parametru za prehransko trditev; < 1,5 g maščobe v 100 ml (tekoči izdelki) < 0,75 g nasičenih maščobnih kislin v 100 ml V normativu so še druge vrednosti.	☐ Maščobe do 1,85 g ~~Brez dodanih sladkorjev~~ ~~Brez dodanih sladil~~	EWHO (sladkor rastl. nap.)+SVŽ Keyhole: mleko: maščobe do 0.7 g/100 g
4c) rastlinski napitki		☒	☐ Maščobe do 1,85 g ~~Brez dodanih sladil~~ Brez dodanih sladkorjev Sladkor do 5 g Sol 0,2 g	EWHO (maščobe izenačene z mlekom; SVŽ) Keyhole: maščobe max. 1,5g
<u>4e) druge pijače (vključno z mineralno vodo)</u>		☐ < 2,5 g sladkorjev/100 ml < 20 kcal (80 kJ)/100 ml	Vode: ☒ Naravna mineralna voda ~~Brezalkoholne pijače:~~ ☐ Brez dodanih sladkorjev Sladkor do 2,5 g Energijska do 80 kJ	<u>SVŽ</u> <u>Keyhole jih izključuje</u>
6. Žita za zajtrk		☐ Ocenjuje se predvsem vsebnost prehranskih vlaknin (6 g vlaknin / 100 g oz. 3 g na 100 kcal) < 1,5 g maščobe/100 > < 0,75 g nasičenih mašč./ v 100 ml < 0,3 g soli / 100g/ml	☐ Sladkor do 13 g Maščobe do 10 g Sol do 1,2 g Vlaknine vsaj 6 g ~~Brez dodanih sladil~~	EWHO+SVŽ(vlaknina)+ Sladkor (keyhole) Keyhole: vsaj 55% polnozrnatih žit, maščoba do 8g, sladkorji do 13 g, dodani do 9 g.
7a) Jogurti, kisl mleko in podobna živila	<u>Opomba: Skupina zajema tudi jogurtom podobna živila, ki imajo primerljiv namen uporabe, vključno z naravnimi ali sadnimi zgoščenimi jogurti (tudi t.i. Skyr), sadnimi skutami ipd.</u>	☐ < 5 g sladkorjev / 100 g izdelka < 0,3 g soli / 100 g/ml < 3 g maščobe v 100 g (čvrsti izdelki) < 1,5 g maščobe v 100 ml (tekoči izdelki)...	☐ ~~Brez dodanih sladil~~ Maščobe do 1,85 g ~~Sol 0,2 g~~ <u>do 31.12.2023: sladkor do 11 g</u> <u>od 1.1.2024: sladkor do 10 g</u> (sladkorji izvirajo le iz mleka, sadja/zelenjave oz. pripravkov iz sadja in zelenjave)	EWHO+SVŽ (sladkor) Keyhole: maščoba do 1,5 g/100 g, dodani sladkorji do 4 g/100 g Choices: skupni sladkorji do 11g
8. Sir (vključno s svežim sirom/skuto)	<u>Opomba: Skupina ne zajema podloženih sadnih skut in podobnih izdelkov.</u>	☐ < 3 g maščobe / 100 g (npr. skuta) < 1,5 g nas. maščobnih kislin / 100 g	☐ ~~Brez dodanih sladkorjev-~~ ~~Brez dodanih sladil~~ Maščobe do 3 g	EWHO (sol); SVŽ (mašč.)

Skupina živil	Dodatna razdelitev skupine (kjer je potrebno)	Povzetek obstoječega stanja (SVŽ: simbol varovalnega živila)	Predlog meril nacionalne sheme (količine na 100 g oz. mL živila)	Opombe
			Sol do 1,3 g ???prejet predlog vključitve sirov z do 16 g maščobe in do 1,6 g soli, ki ga bomo obravnavali na posvetovalnem sestanku junija 2021???	Keyhole: sveži siri: maščoba do 5 g/100 g; dol 0.9 g/100 g; brez dodanih sladkorjev
10. Mlečni namazi, druge masti in olja	Mlečni namazi	☐ < 3 g maščobe / 100 g (čvrsti izdelki) < 1,5 g nas. maščobnih kislin / 100 g	☐ Brez dodanih sladkorjev Nasičene maščobe do 14 g Sol do 1,3 g (Brez dodanih sladil; ni relevantno v tej skupini)	EWHO (sol); SVŽ (maščobe, iz 3 g povečanje na 14 g) Keyhole: maščoba do 5 g/100 g; salt 0.9 g/100 g. Choices: nasičena maščobe do 14.0 g/100g; Natrij: 750 mg/100g ; brez dodanih sladkorjev
	Rastlinska olja	☐ > 45 % mono/polinenasičenih maščobnih kislin, pred spremembo: < 33 % nasičenih maščobnih kislin < 33 % polinenasičenih maščobnih kislin > 34 % mononenasičenih maščobnih kislin	☐ Možno označevanje ekstra deviškega oljčnega olja in olja oljne ogrščice (t.i. repično olje) in mešanic rastlinskih olj, sestavljenih iz vsaj 50% navedenih vrst olj, ki vsebujejo: do 20 g nasičenih maščob nad 45 g mononenasičenih maščob do 33 g polinenasičenih maščob	Prilagojen SVŽ z izborom rastlinskih olj Keyhole: nasičene maščobe do 20% Choices: nasičena maščobe do 28.0 g/100g;
	Druge masti	☒	☒	
11. Kruh, krušni izdelki in hrskisušeni izdelki iz žit		☐ < 1,5 g soli / 100 g > 6 g vlaknin na 100 g oz. 3 g / 100 kcal	☐ Maščobe do 10 g Sladkor do 5 g Sol do 1,2 g Vlaknina vsaj 5 g	EWHO; SVŽ (vlaknina, znižano na 5g/keyhole)

Skupina živil	Dodatna razdelitev skupine (kjer je potrebno)	Povzetek obstoječega stanja (SVŽ: simbol varovalnega živila)	Predlog meril nacionalne sheme (količine na 100 g oz. mL živila)	Opombe
			~~Brez dodanih sladil~~	Keyhole: vsaj 5g vlaknin, sol max 1g (soft bread)
12. Žita, riž, sveže ali sušene testenine, kuhane testenine, stročnice		☐ > 6 g vlaknin na 100 g oz. 3 g / 100 kcal	☐ Maščobe do 10 g Sladkor do 5 g Sol do 1,0 g Vlaknina vsaj 5 g	EWHO; SVŽ (vlaknina, znižano na 5g/Skupina 11) Keyhole: testenine: vsaj 50% polnozrnatih žit, vlaknine 6g (surove testenine), riž (vlaknine 6g), stročnice: omejitev le za sestavine, ki bi jim bile dodane
13. Sveže in zmrznjeno meso, perutnina, ribe ipd.		☐ < 3 g celokupnih maščob / 100 g; ali < 1,5 g nasičenih maščob / 100 g	☐ Maščobe do 3 g Sol do 1,7 g	SVŽ; EWHO (sol) Choices: nasičene maščobe 3,2g, Natrij do 150 mg
14. Izdelki iz mesa, perutnine, rib ipd.		☐ < 3 g celokupnih maščob / 100 g; ali < 1,5 g nasičenih maščob / 100 g	☐ Maščobe do 3 g Sol do 1,7 g Vidna mora biti struktura mesa. <u>Gre za vse vrste mesa in izdelkov, vključno z ribjimi, ki niso predelani na način, da je struktura notranje celične zgradbe mišičnih vlaken mesa zabrisana oziroma homogena ali kakorkoli spremenjena zaradi mletja in vsebovanih dodatkov, zaradi česar bi izginile značilnosti svežega mesa.</u>	SVŽ; EWHO (sol)
15. Sveže in zmrznjeno sadje, zelenjava in stročnice			☒	EWHO
16. Predelano sadje, zelenjava in stročnice		☐ Predelana zelenjava	☐ Brez dodanih sladkorjev Maščobe do 5 g Sladkor do 10 g Sol do 1 g	EWHO (razen maščobe – kot pri drugih skupinah).

Skupina živil	Dodatna razdelitev skupine (kjer je potrebno)	Povzetek obstoječega stanja (SVŽ: simbol varovalnega živila)	Predlog meril nacionalne sheme (količine na 100 g oz. mL živila)	Opombe
			(Brez dodanih sladil)	Keyhole: maščobe do 3 g/100g; dodan sladkor do 1 g/100g; sol 0.5 g/100 g Choices: nasičene maščobe 1.1 g/100g Natrij do 100 mg/100g, brez dodanih sladkorjev, Sladkor do 10.0 g/100g (zelenjava) oz. 17.0 g/100g (sadje); Vlaknina vsaj 1 g/100g
NE-PREDPAKIRANA ŽIVILA				
Kruh		☒	☐ Kot skupina 11.	
Sveže meso, perutnina, ribe ipd.		☒	☐ Kot skupina 14.	
Sveže sadje, zelenjava in stročnice		☒	☒ Sveže – nepredelano sadje, zelenjava in stročnice	

Opombe:

- EWHO - nacionalno prilagojene Smernice Svetovne zdravstvene organizacije (SZO)
- SVŽ - Shema simbola varovalnega živila, ki ga podeljuje Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije
- Predlogi meril: označevanje možno ob izpolnjevanju kriterijev; označevanje možno za celotno kategorijo; označevanje ni možno
- EWHO Kategorije, ki v prvi fazi niso predvidene za označevanje s simbolom varovalnega živila: #1. Čokolada in bonboni, energijske tablice, sladki preliv in deserti, #2. Sladki piškoti, pecivo, kolači; drugi sladki pekovski izdelki in suhe mešanice za njihovo pripravo; 3) Semena, oreški in drugi progridki; 4a) sokovi; ~~4e) druge pijače~~; #4d) energijske pijače; #5. Sladoledi; 7b) Smetana, maslo; 9) Gotove, predpripravljene in sestavljene jedi; 10d) Druge masti in maščobe (tudi margarine); 17) Omake in preliv; #18) Prehranska dopolnila
- # Kategorije, za katere Smernice¹ navajajo, naj se ne spodbuja uživanja te skupine živil. Nekatere WHO skupine živil so zaradi razlik v sestavi živil razdeljene na ožje skupine (predlog meril: označevanje ni možno)

3. Testiranje predlaganega modela na tipičnih živilih s tržišča

3.1 Metodologija

Učinke vzpostavitve v Tabeli 1 predstavljenega tretjega delovnega osnutka meril za prostovoljno dodatno označevanje živil z nacionalnim simbolom varovalnega živila smo testirali na podatkovni bazi CLAS, ki vsebuje podatke deklarirani sestavi predpakiranih živil, ki so bili zbrani v živilskih trgovinah v Sloveniji (Mercator, Spar, Tuš, Hofer, Lidl).

V podatkovni bazi CLAS je bilo skupaj N=21.090 izdelkov. Živila so bila razvrščena v kategorije, prilagojene po Dunford et al. 2012.² Metodologija zbiranja podatkov je podrobneje opisana v Pivk Kupirovič et al. 2020,³ le da smo za raziskavo uporabili novejšje podatke. Po izločitvi izdelkov brez obveznih podatkov o hranilni vrednosti (N=1.414; 7%); izdelkov, pri katerih se je iz količine makrohranil izračunana energijska vrednost od deklarirane razlikovala za več kot 20% (N=175; 1%), izdelkov iz izbranih izključenih skupin (aditivi; čaji; kava instant; kis; med; mešani paketi; sol, mlečne formule; nadomestki obrokov; otroški napitki; sirupi; sladkor; uvajalna hrana; začimbe; žvečilni gumi; prehranska dopolnila; ostalo) (N=3.237; 15%) in živil iz drugih skupin, ki pred zaužitjem zahtevajo pripravo (N=484; 2%; npr. praški za pripravo napitka,...) je v podatkovni bazi za analizo ostalo N=15.780 živil (75%). Vsa živila smo razvrstili v kategorije, upoštevajoč Smernice¹ (nacionalno prilagojene smernice WHO, z dodatno razčlenitvijo posameznih skupin živil).

Za vsa živila v podatkovni bazi so bili razpoložljivi obvezni podatki o označeni hranilni vrednosti. Če vsebnost prehranske vlaknine ni bila navedena na označbi, je bila ocenjena glede na sestavo živila. Prisotnost dodanih sladkorjev in sladil je bila ocenjena na osnovi pregleda seznama sestavin. Na osnovi podatkov o sestavi smo z upoštevanjem delovnega osnutka meril (meje za energijsko vrednost, vsebnost posameznih hranil in drugih snovi) preverili, kakšen delež izdelkov znotraj posameznih skupin živil bi izpolnjeval predlagane pogoje. Prisotnost barvil v analizi ni bila upoštevana.

3.2 Rezultati pregleda tržišča z uporabo prvega delovnega osnutka meril

Rezultati analize so predstavljeni v Tabeli 1. Prikazane so le kategorije živil, ki so upoštevajoč tretji delovni osnutek meril predvidene za prostovoljno dodatno označevanje živil z nacionalnim simbolom varovalnega živila. Med N=8.458 (54% analiziranega vzorca) živil izbranih kategorij jih je **predlagana merila izpolnilo skoraj 17% izdelkov** (N=1.420). Razen skupine 'Sveže in zmrznjeno sadje, zelenjava in stročnice', kjer kriterije razumljivo izpolnjujejo vsa živila (100%), je bil delež izpolnjevanja meril v drugih skupinah med 41% (Sveže in zmrznjeno meso, perutnina, ribe) in 3% (Izdelki iz mesa, perutnine, rib ipd.), nizki deleži izpolnjevanja predlaganih meril so bili ugotovljeni še pri siri/skutah (6%), kjer tudi pri upoštevanju obstoječih meril Društva, pridejo v upoštevanje le sveži siri oz. skute. Najbolj omejujoč parameter pri omenjenih skupinah z nizko stopnjo izpolnjevanja meril je bila vsebnost maščob. Ob tem gre omeniti, da trenutno veljavni kriteriji Društva za zdravje srca in ožilja Slovenije za nekatere izmed teh skupin še strožji, in bi se njihova uporaba odrazil še v manjšem deležu izpolnjevanja pogojev. Dodati je potrebno še, da smo se pri posameznih skupinah živil srečali z izzivom različnih nacionalnih priporočil za različne skupine prebivalcev. Tako se npr. pri mlečnih izdelkih za otroke priporočajo polnomastni izdelki, za odrasle pa izdelki z zmanjšano količino maščobe. Upoštevajoč obstoječa merila Društva se predlagana merila nanašajo na odrasle.

V predstavljenem tretjem predlogu smo uspeli upoštevati večino s strani različnih deležnikov prejetih pobud, zaradi česar predstavlja dobro podlago za zaključni krog usklajevanj med deležniki, ki bo izveden na posvetovalnem sestanku, ki bo izveden 1. junija 2021.

² <https://academic.oup.com/eurjpc/article/19/6/1326/5934561>

³ <https://www.mdpi.com/2304-8158/9/4/399/htm>

Tabela 2: Rezultati izpolnjevanja pogojev osnutka meril za prostovoljno dodatno označevanje živil z nacionalnim simbolom varovalnega živila ter izključujoči parametri – predstavitev po skupinah živil

Skupina živil	N (skupaj)	N (izpolnj. Krit.)	%	Razlogi za neizpolnjevanje kriterijev										
				Izključ. skupina	Dodana sladila*	Dodan sladkor	Energ.	Mašč. mašč.	Nas. mašč.	Nenas. Mašč.	Sladk.	Sol	Vlakn.	
4b. mleko, mlečni napitki	160	47	29%		8%	27%		51%						
4c. rastlinski napitki	209	28	13%		4%	44%		49%			53%	4%		
4e. druge pijače	810	135	17%		14%	77%	68%				79%			
6. Žita za zajtrk	376	55	15%		0%			40%			66%	9%	38%	
7a. Jogurti, kisl mleko in podobna živila	757	135	18%		3%			66%			53%			
8. Sir: Skute	565	35	6%			1%		94%				51%		
10b. Mlečni namazi	231	53	23%		0%	12%		53%			48%			
10c. Rastlinska olja	371	127	34%					9%	65%					
11. Kruh, krušni izdelki...	472	54	11%		0%			23%			16%	58%	70%	
12. Žita, riž, sveže ali sušene testenine...	1063	185	17%					2%			1%	5%	81%	
13. Sveže in zmrznjeno meso, perutnina, ribe...	221	91	41%					57%				9%		
14. Izdelki iz mesa, perutnine, rib ipd.	1790	48	3%		1%			93%				62%		
15. Sveže/zmrznjeno sadje, zelenjava, stročnice	158	158	100%											
16. Predelano sadje, zelenjava in stročnice	1275	269	21%		1%	45%		15%			47%	23%		

Opomba: V analizi ni bila upoštevana izključitev zaradi uporabe sintetičnih barvil

4. Vključevanje deležnikov v usklajevanje meril

Gre za tretji delovni osnutek meril, ki je nastal na osnovi obstoječih meril Društva, ob posvetovanju z deležniki iz negospodarstva (poleg izvajalcev projekta so bili v posvetovanja vključeni eksperti iz Ministrstva za zdravje, Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, UVHVVR, Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije, Zveze potrošnikov Slovenije in Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani) in gospodarstva (GZS/ZKŽP, TZSLO,... in posamezna podjetja). Osnutek meril je bil ocenjen kot primeren za izvedbo zaključnega usklajevanja. Osnutek se posreduje deležnikom, vključno s panožnimi zbornicami.

Komentarje na tretji osnutek meril lahko pošljite v pisni obliki na matej.gregoric@nijz.si najkasneje do petka, 28. maja 2021, lahko pa jih izpostavite tudi na javnem usklajevalnem sestanku, ki bo izveden 1. junija 2021 ob 14h preko video-konference (povezava do videokonference: [MS Teams](#)).

PRILOGA: Povzetek odzivov deležnikov na drugi osnutek meril za prostovoljno dodatno označevanje živil z nacionalnim simbolom varovalnega živila (v. 14.4.2021)

Splošni komentarji

- Eden izmed ukrepov Evropske komisije (Strategija Evropske komisije Od vil do vilic, 2020) ta, da bo do 4. četrtertletja 2022 pripravljen predlog za (obvezno) označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže za lažje odločanje potrošnikov o živilih ugodnejše hranilne sestave. Postavlja se vprašanje smiselnosti nacionalnega simbola varovalnega živila, če bo v EU uvedeno enotno in harmonizirano označevanje hranilne vrednosti na sprednji strani embalaže.
- Po nekaterih podatkih Evropska Komisija ne podpira nacionalnih simbolov, saj to lahko vpliva na moteno delovanje enotnega trga EU.

Odziv: Strategija Evropske komisije (EK) Od vil do vilic zajema (a) uvedbo sistema obveznega označevanja hranilne vrednosti na prvi strani označbe živil in (b) profilov za uporabo zdravstvenih trditvev, ne pa tudi razvoj profilov za označevanje živil z ugodnejšo hranilno sestavo. Hkrati razplet aktivnosti EK ni predvidljiv, saj bi morali biti profili za zdravstvene trditve uvedeni že leta 2009. Če želimo ohraniti možnost označevanja živil s simbolom varovalnega živila v Sloveniji, bo potrebno sprejeti nacionalna merila prej, preden se bo do zgoraj omenjenih vprašanj opredelila EK.

- Nenavadno je, da se kategorije v tabeli začnejo s številko 4. Kategorije bi morale biti bolj jasneje opredeljene.

Odziv: Gre za številke kategorij iz smernic WHO, kjer so tudi jasnejše opredelitve skupin živil.

- Prejeli smo mnenje podjetja, da ni smotrno omejevati rabe sladil (aditivi).
- Prejeli smo tudi mnenje, da bi bilo smotrno dodati omejitve glede rabe barvil (aditivi).

Odziv: Pojasnilo glede sladil je podano v uvodu, upoštevali pa smo predlog glede barvil, pri čemer smo omejili le uporabo nekaterih barvil (pojasnjeno v predlogu meril)

Mnenja glede vključenih/izključenih skupin živil

- Merila navajajo pravico uporabe nacionalnega simbola za vse nosilce živilske dejavnosti na živilih, ki bi izpolnjevala merila uporabe simbola. Prejeli smo pripombo, da so glede na

predlagana merila nekatere kategorije živil izločene, kar pomeni, da pravice do uporabe nacionalnega simbola varovalnega živila ne bi imeli vsi nosilci živilske dejavnosti.

Odziv: Glede uporabe znaka ni diskriminacije za različna podjetja, omejitve veljajo le glede na skupine živil. Upoštevali smo predlog in dodali nove skupine živil (4e. druge pijače, vključno z mineralnimi vodami)

- Smiselno bi bilo, da imajo možnost uporabe simbola tudi druge kategorije živil. Posebej so bile izpostavljene brezalkoholne pijače, saj na trgu lahko najde tudi pijače, ki so tako brez sladkorja kot sladil.
- Smiselno bi bilo vključiti tudi druge kategorije živil kot so naravni sokovi, predvsem pa naravne mineralne vode, saj so bogat vir mineralov.

Odziv: Upoštevali smo predlog in dodali nove skupine živil (4e. druge pijače, vključno z mineralnimi vodami)

- Smiselno bi bilo vključiti kategorijo živil, kamor bi lahko vključili instant kakavove napitke. Na trgu so namreč izdelki z bistveno izboljšano sestavo, ki bi jim bilo smotrno dati možnost označevanja s simbolom.

Odziv: Po diskusiji med deležniki med skupine živil, predvidene za označevanje s simbolom varovalnega živila, niso vključene nekatere skupine, ki jih potrošniki že sicer sprejemajo kot manj koristne za zdravje, saj bi takšna uporaba predstavljala tveganje za izgubo verodostojnosti živila pri potrošnikih.

Mnenja glede vsebnosti hranil in drugih snovi za posamezne skupine živil:

4b. mleko, mlečni napitki

- Prejeli smo mnenje, da bi bilo primerno upoštevati evropsko zakonodajo (Uredba (ES) 1924/2006 o prehranskih in zdravstvenih trditvah) se za doseganje pogojev za navedbo trditve "nizka vsebnost maščob" na delno posnetem mleku upošteva tudi vrednost 1,8 g na 100 ml.

Odziv: Upoštevano. Posledično smo spremenili tudi merila v nekaterih drugih skupinah mlečnih izdelkov in nadomestkov.

- Smotrno bi bilo razmisliti o možnosti višje vsebnosti maščobe v mleku, saj se za otroke priporoča polnomastno mleko.

Odziv: Kot smo pojasnili v uvodu, z označevanjem naslavljamo predvsem splošno prebivalstvo – odrasle, kot najbolj množično skupino potrošnikov.

6. Žita za zajtrk

- Prejeli smo mnenje, da se merila razlikujejo od obstoječega simbola varovalnega živila, in da je v predlogu sheme previsoka meja za sladkor (predlagano je, da bi morali še bolj omejiti dodan sladkor), hkrati pa da ni smiselno omejevanje rabe sladil.
- Obstoječa pravila društva so primernejša. Predlagana vsebnost sladkorjev 13 g in maščob na 10 g je previsoka, saj se izgubi prednost označevanja s simbolom.

Odziv: V primeru uvedbe strožjih kriterijev se zelo zniža delež živil, ki bodo izpolnjevali merila. Vprašanje bo predmet diskusije na junijskem usklajevalnem sestanku.

7a. Jogurti, kislo mleko in podobna živila

- Ni jasno, ali se glede na kriterije v jogurt lahko doda sladkor iz sadja/zelenjave in sladkor iz sadnega pripravka.
- Ni jasno, ali je pri sladkorju iz pripravkov iz sadja/zelenjave mišljen tudi običajen sladkor. Upoštevati je namreč treba, da mora biti proizvedeno živilo senzorično okusno in sprejemljivo za potrošnika. Zaradi senzoričnih lastnosti izdelkov je bila predlagana meja za dovoljeno vsebnost skupnih sladkorjev 11g.

Odziv: Delno upoštevano. Predlagana je nova višja meja (11 g sladkorja) do leta 2024. Glede na predlagana merila v sadnih pripravkih vsebovan sladkor ni ovira za uporabo znaka.

- Sol pri jogurtu in kislem mleku verjetno relevantno merilo.

Odziv: Upoštevano.

- Predlagana je bila uvedba različnih kriterijev za čvrste in tekoče jogurte, saj je pri nekaterih čvrstih jogurtih težko znižati vsebnost sladkorja, brez da bi to imelo vpliv na okus, zaradi česar je količina maščobe višja. Na trgu so na primer čvrsti jogurti brez dodanega sladkorja (z vsebnostjo sladkorja okrog 3 g/100 g), ki pa vsebujejo okrog 3 g maščobe. Zato bi bilo smiselno dvigniti dovoljeno vsebnost maščob za čvrste jogurte.

Odziv: Upoštevali smo že omenjen predlog dviga dovoljene količine skupnih sladkorjev do leta 2024. Uvedba različnih kriterijev za različne vrste jogurtov bi bistveno povečala kompleksnost sheme, še posebej če ne gre za zakonodajno razlikovane vrste živil (čvrsti jogurt,...).

8. Sir /skuta

- Je mišljena samo skuta ali tudi preostali siri?
- Kategorijo je smotrno preimenovali v sveži sir/skuta, ker je zgolj pri teh izdelkih vsebnost maščobe lahko tako nizka.
- Če bi se dodajalo sire (sploh poltrdi sir) je smiselno vključiti tudi sire z manj maščobe - ti so lahko v okviru varovalnega živila (tukaj je vsekakor smiselno omejiti zgornjo mejo za maščobe in sol). Je pa potrebno pozornost nameniti soli, saj zaradi tehnološke potrebe le ta redko pride na mejo pod 1,3 %, kot je navedeno v postavki 8.) Pri klasičnih poltrdih sirihi je sol do 1,5 g/100 g, medtem, ko je pri lahkih sirihi ta vrednost običajno še nekoliko višja (balans z manjkom maščobe, da dobijo v podjetju ustrezen senzoričen profil). Predlog omejitve maščob: do 16 g, predlog omejitve soli 1,6 g/100 g.

Odziv: Trenutno so vključeni le sveži siri/skuta. Tema bo predlog razprave na posvetovalnem sestanku 1. junija 2021.

- Sveži skuti se ne sme dodajati sladkorjev, obstajajo pa na trgu tudi sadne skute. Takšna živila ne bi smela biti diskriminatorno obravnavana.

Odziv: V to skupino niso zajete sadne skute. Dodano je pojasnilo pri opisu skupine.

- Običajno se sol v skuto ne dodaja, zato tudi tukaj omejitev soli ni smiselna.

Odziv: Trenutno so vključeni le sveži siri/skuta, tema razprave na posvetovalnem sestanku 1. junija 2021 pa bo tudi vključitev drugih sirov.

10. Mlečni namazi, druge masti in olja

- Prejeli smo predlog, da se ta kategorija loči na "mlečni namazi" in "rastlinska olja".

Odziv: Razdelitev v podskupine je že bila narejena.

10b. Mlečni namazi

10c. Rastlinska olja

- Ali to pomeni, da proizvajalci za olja, ki niso oljčna ali repična in že imajo obstoječ simbol letega ne bodo več smeli uporabljati? Namreč v Katalogu živil izboljšane sestave sta dva takšna izdelka, kjer je proizvajalec z mešanjem dveh vrst olj dosegel, da ima končni izdelek izboljšano hranilno sestavo. In oba izdelka imata že imata simbol varovalnega živila. Menimo, da bi bilo tukaj smiselno vključiti tudi druga olja kjer proizvajalci z mešanjem dveh vrst olj dosežejo, da ima olje ugodno prehransko sestavo in zato tudi dosega kriterije za uporabo trditev.

Odziv: Upoštevano, merila so dopolnjena. Hkrati je predvidena možnost uporabe znaka po obstoječih kriterijih do leta 2024.

11. Kruh, krušni izdelki in hrski

- Svetujemo uporabo pojma "sušeni izdelki iz žit" namesto hrski

Odziv: Upoštevano

- Predvidena mejna vrednost za maščobo je zelo visoka, zahteva brez dodanih sladkorjev pri kruhkih pa ni potrebna.
- Predlagana vsebnost maščobe in sladkorja je previsoka; izdelki naj bodo brez dodane maščobe in sladkorja, samo tiste maščobe in sladkorji, ki jih vsebujejo žita.

Odziv: Kruh in krušni izdelki ob dodajanju drugih sestavin (npr. semen) lahko tudi vsebujejo tudi znatno količino maščobe, zato smo v tem primeru povzeli kriterije WHO meril.

12. Žita, riž, sveže ali sušene testenine, kuhane testenine, stročnice

- Med sušenimi in kuhanimi testeninami je lahko velika razlika v vsebnosti prehranske vlaknine. Obenem so lahko tudi riž in ostala žita kuhana. Glede na to, da se tovrstni izdelki uživajo termično obdelani, svetujemo, da so vrednosti predpisane za pripravljen izdelek.
- Predlagana vsebnost maščobe in sladkorja je previsoka. Izdelki naj bodo brez dodane maščobe in sladkorja, samo tiste maščobe in sladkorji, ki jih vsebujejo naravno.

Odziv: Merila se nanašajo na izdelke, kot so v prodaji, saj bi v nasprotnem primeru žita in testenine težko izpolnjevali predviden pogoje za prehransko vlaknino. Skladno s tem smo dodali pojasnilo med splošne pogoje.

13. Sveže in zmrznjeno meso, perutnina, ribe ipd.

- Glede na to, da tudi ostale vrste mesa niso izpostavljene, predlagamo, da se tudi "perutnina" zbriše ali da se opis v celoti natančneje zapiše. Enako velja za 14. poglavje.

Odziv: Poimenovanje skupin je povzeto iz smernic SZO, predlagamo da se spremembe upoštevajo le v primeru napak.

14. Izdelki iz mesa, perutnine, rib ipd.

- Glede na kriterije za sol in maščobe bi redko kateri izdelek lahko ustrezal kriterijem za uporabo simbola.
- Kaj pomeni izraz »vidna struktura mesa« in kakšni bodo za to kriteriji? Podjetje je mnenja, da sam izraz premalo pove.

Odziv: Dodano je pojasnilo glede vidne strukture mesa. Zavedamo se precej strogih meril glede vsebnosti maščob in soli, ki bodo predlog diskusije na usklajevalnem sestanku junija 2021.

16. Predelano sadje, zelenjava in stročnice

- Predlagana vsebnost sladkorja in maščobe je previsoka. Izdelki naj bodo brez dodane maščobe in sladkorja, samo tiste maščobe in sladkorji, ki jih vsebujejo naravno.

Odziv: Skupina zajema tudi predelano sadje, kjer so predlagana merila precej stroga, zato jih verjetno ni smiselno zaostrovati.

Nepredpakirana živila: Sveže meso, perutnina, ribe ipd.

- Ali je sol do 1,7 g pravi podatek za vsebnost soli pri svežem mesu?

Odziv: Izogniti smo se želeli posebnem opredeljevanju meril za nepredpakirana živila; zaradi enostavnosti je izvedena navezava na skupino 14., četudi vsi tam predpisani pogoji niso relevantni za nepredpakirano meso.